

A Magyar Szó – sok szék között*

Ennek a beállítottságnak a szerbiai politikai körülmények rosszabbodása is kedvez. A háborús helyzetre való tekintettel 1998 őszén új sajtótörvényt hagy jóvá a Szerbiai Képviselőház. Ezáltal a korábinál fokozottabban kell működnie az öncenzúrának. Annál is inkább, mert a következő évben a Magyar Szó is a vádlottak padjára kerül. Természetesen (kimondatlan külpolitikai érdekből) fölmentik. Az eset csupán a ráijesztés példája. Ez nagyon fontos, mert ez idő tájt is az állam csupán tíz százalékát fedezi a Magyar Szó költségeinek, tehát az anyagi támogatás megvonásával csak részben gyakorolhat nyomást a szerkesztőségre. Ezt meg is teszi, mire az újságírók 1999-ben több mint egy hónapos sztrájkjal válaszolnak a csekély anyagi juttatásra, éhbérre, miközben az önállósodásukért is harcolnak. A helyzetük megoldatlanságáért az intézmény vezetősége is felelős, mert nem merte vállalni a „szocializmusból” örökölt tisztviselői apparátus átszervezését. S egy kissé a közvélemény is. Az emberek magukba roskadtak, figyelmük a saját megélhetőségükre összpontosul, képtelenek már úgy azonosulni a közösnek vélt érdeket képviselő egyetlen napilapjukkal, a Magyar Szóval, amelyet ekkorra már negyven munkatársa hagyott el, és távozott külföldre, elsősorban Magyarországra.

Mirnicz Zsuzsa véleménye a Magyar Szónak a bombázásokat követő helyzetéről némileg enyhébb formában mind a mai napig érvényes: „Az önállóságnak az a szintje, amelyet a Magyar Szó a sztrájk idején próbált kicsikarni (külön folyószámla a Forum-házon belül) a maximum, amit ebben a politikai és hatalmi rendszerben elérhet. A Magyar Szót nem fogja elengedni a hatalom, még ha jelképes támogatással pénzelt jelképes újsággá is válik. Ez az egyetlen írott sajtótermék, amelyhez ragaszkodik: az államilag »támogatott« lap meglobogtatására mindenkor szükség

van (s jönnek választások). Egy teljesen független Magyar Szó, mely írt 44-es vérengzésekről, asszimilációról, háborúellenes és ellenzéki tüntetésekről, s mely igyekezett (bár egyre erőteljesebbül) a meglévő keretekben is, a demokratikus közvéleményt szolgálni, kicsúszhat az ellenőrzés alól.” (**Koldusbotra jutott kisebbségi média.** In: *Vajdasági marasztaló*, 2000. 205–206. p.)

Önmagában is sokat mond a körülményeknek való kiszolgáltatottságról, miszerint 2002 decemberétől a Magyar Szó fejlécén „a demokratikus közvélemény napilapja” funkciójelölést a „közéleti napilap” váltja föl. Ezáltal a szerkesztőség vallja be azt, amit többen is fölrottak neki: még a Közös íróasztalunk c. rovatban is működik a cenzúrája. Mértékkel közli az érzékenyebb kérdésekre való reagálásokat, s ha megjelenteti is őket, elhatárolja magát tőlük.

A 2000-ben bekövetkezett „rezsimeváltás” után is megoldatlan tehát a Magyar Szó szellemisége és anyagi háttere. Viszont egyre többször merül föl a kilencvenes évek elejétől nemegyszer megfogalmazott ötlet, mely szerint – mivel a délvidéki magyarságnak legfeljebb a Tito-érában befolyáshoz jutott értelmiség lak- és munkahelye alapján a központja Újvidék – a Magyar Szó szerkesztőségét Szabadkára vagy Zentára kell áttelepíteni.

Ezzel kapcsolatban (az időnkénti föllobbanásokat nem számítva) 2005-ben az immár az alapítói funkciót átvett Magyar Nemzeti Tanács átszervező kezdeményezése kapcsán lángolnak föl a viták. A nézetek nagy többsége nem tartalmazza a délvidéki magyarság konkrét és távlati érdekeit. A megnyilatkozók véleményét leginkább az egyén, illetve a csoport önzése hatja át. Alig akad valaki, aki elfogulatlanul, kellő körültekintéssel foglal állást a szóban forgó, mindannyiunk számára oly fontos ügyben.

Egyfelől a gazdasági racionalizmus és a politikai pragmatizmus érvei sorakoztak. Ez a lap

fennmaradását, sőt remélt fejlődését tartja szem előtt a piacérdek korszerű érvényesítésének szellemében. Az újságírók, szerkesztők (a tömbmagyarság szívében) legyenek fokozottabban testközelben az olvasóval, hogy azt írassák, ami őt érdekli. Így majd állítólag többen fogják megvásárolni a lapot, ami lehetővé teszi az anyagi válság leküzdését. Ez az immár győzedelmeskedett szempont az elüzetliesedés veszélyével, a napi érdekességek hajszolásával, a magyarság érdekeinek külsőségekre való korlátozásával, az uralkodó párt érdekeinek kiszolgálásával fenyeget.

Másfelől a szórvány- és szigetszolgálat érveinek, sőt indulatainak lehetünk tanúi. E csoportban azok viszik a szót, akik megfelelő átszervezés mellett továbbra is Újvidéken, a mindenkori „központban” működtetnék a Magyar Szó szerkesztőségének súlypontot jelentő, jellegadó részét. Napilapunk Újvidéken való tartásának ügyében olyan szemléletek egészítik ki egymást önkéntelenül is, amelyek a magyarsághoz való viszony tekintetében homlokegyenest eltérnek egymástól. E meggyőződések a Magyar Szó országos jelentőségének s ezzel együtt a déli végek eddigi állítólagos szolgálatában betöltött szerepének hangoztatása mögé rejtik az érdekeiket. S ezzel összefüggésben a szakmaiság kritériumát is – elvben – többnyire előtérbe helyezik.

Egyik szemlélet sem veszi kellő mértékben figyelembe, miszerint a magyarság (s ezen belül a délvidéki magyarság) helyzete a mai Európában egészen rendkívüli. Ezt nagy statisztikai anyag támasztja alá. Végső soron a médiumokban is időnként fölűnő közhelyekről: az elvándorlásról, az elöregedésről, a beolvadásról, a népbetegségekről, az alkoholizmusról, az öngyilkosságokról, az oktatás megoldatlanságáról, a továbbtanulás lehetőségeinek korlátozottságáról, a fizikai és pszichikai veszélyeztetettség problémájáról van szó. A felsoroltak még inkább terhelik a szórvány- és a szigetmagyarságot.

Magától értődik: a vajdasági magyar média és ebben a hatvanéves működésbeli folytonosságának büvkörében tetszelgő Magyar Szó alig tehetett valamit e folyamat lassítása érdekében. Csak ki kellene nyitni a napilapunkat és a húsz évvel ezelőttivel összehasonlítani, máris kiderülne: a szerkesztők és az újságírók többsége a

formálisan megbukott kommunista rendszernek a folyamatos hipnotizáltja. Jelentkeztek ugyan új rovatok és témák, s a jelszavak is megváltoztak, néhány eredeti hozzáállású publicista is van már, ám ez édeskevés ahhoz képest, hogy mekkora a baj. Eszerint viszont az Újvidéken megjelenő Magyar Szó radikális átalakításra szorul, s korántsem csupán a rentabilitásának javítása, az olvasó megnyerése érdekében – ahogyan azt a Magyar Nemzeti Tanács (és mögötte a VMSZ) sugallja.

A vitázók nagy többsége nem látja be, hogy a Magyar Szó munkájának az addigiakhoz képest sokkal nagyobb mértékben kellene szembesülnie a délvidéki magyarság előbb érintett körülményeivel. Más szóval az újvidékiek egy csoportja által hangoztatott szakmaiság fogalma egyelőre nem lehet azonos azzal, amit ezen a fogalmon ma Budapesten vagy Párizsban értenek. A mi rendkívüli állapotunkhoz való alkalmazkodás azt feltételeznél, hogy a Magyar Szónak mint napilapnak az előző évtizedek alatt kialakult belső rendjét meg kell bontani, alapmagatartását átalakítani.

A délvidéki magyarság adott helyzetében naiv provincializmus és sznobizmus nem elsősorban és kiemelten értékelő hangnemben a magyarság társadalmi és művelődési helyzetéről tudósítani. Az eseményekről való tartózkodó tájékoztatás leginkább a manipulációba való beletörődést jelenti. **Az újságíróknak fokozottabban kellene elmélyedniük szülővidékük magyarsága helyzetének föltárásában. A lap korábban elsősorban a segélykiáltásokra és a botrányokra reagált, sokoldalúan panaszkodott, s a magyarországi alapítványtámogatások fölhasználásáról, a kitűnően sikerült rendezvényekről, munkákról tájékoztatott. Emellett azokat a fiataljainkat ünnepelte, akik az anyaországi, ill. „hazai” művelődési és sportéletben kiemelkedő sikereket értek el. No meg a vezető politikusaink deklarációinak szentelt megkülönböztetett figyelmet. Általában annál többet, minél mérsékeltebben ellenpon-tozták a szerb államvezetést.**

Az ilyen viszonyulás legfeljebb a normális egyéni, társadalmi és nemzeti életformának felelne meg. Mi azonban az európai életszintek legalján vagyunk. Nekünk különleges önmentő

módszerekre van szükségünk. Mindenekelőtt olyan szerkesztőkre, akik ennek tudatában tevékenykednének.

A Magyar Szó jövőbeli munkája fő felelőseinek abból kellene kiindulniuk (néhányan közülük máris ebben a szellemben működnek), hogy a mi szorgalmas népünk minden tekintetben érdekel annyit, mint az őshonos vagy a telepes, ill. menekült délszlávok. Alapvetően fontos lenne ezt a meggyőződésüket átadni, sugallni a riport-alanyaiknak, hiszen azok többségükben megfélemlítettek. Ha a média az emberek európai érdekeinek, szükségleteinek tudatosítását vállalná célként, akkor az ennek eredményeként születő alapos föltárások, végigmondott igazságok nemzetrésznünk problémáinak érdemi megoldására irányítanák a politikusok és a külföld figyelmét. Csakhogy eddig az újságírók is többnyire féltek, s legalább annyira igazodtak a politikusokhoz, mint az egyszerű szerencsétlen halandókhöz. Amiről viszont a sajtó nem vett tudomást: mint súlyos gond nem kerülhetett kellő nyomatékkal nyilvánosságra.

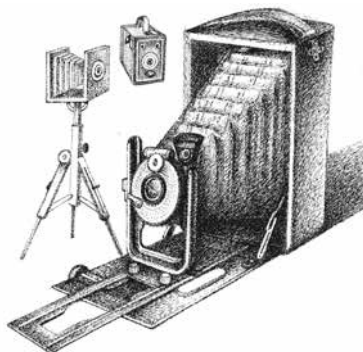
Gyakorlati humanizmus, emberi szolidaritás szempontjából kellene tehát jóval többet tennie a Magyar Szónak, mint eddig. Ahhoz, hogy a szó mélyebb, hitelesebb értelmében váljon európaivá, napilapunknak kevesebbet, tömörebben és kevésbé kiemelten kellene a világpolitikával foglalkoznia, a szerb politikának és művelődésnek viszont inkább csak a létünkkel összefüggő törekvéseit kellene ismertetnie. Aki többre kíváncsi, olvassa a szerb lapokat is! Éppen azt kellene megszüntetni, amit egyesek a szó titói értelmében naiv vagy demagóg módon a Magyar Szó hagyományaként kamatoztatható értékalapként tartanak számon. Természetesen vannak átmen-

tendő elemek is az elmúlt évtizedek munkájából, csak mindeddig egyetlen tanulmány sem mérte föl: mi a káros, az akaratlanul is szemfényvesztő, s mi a tartós, továbbfejlesztendő eredmény napilapunk elmúlt fél évszázadának munkájában.

Már önmagában is nagy lépés a Magyar Szó eddigi Újvidék-központú működésének átalakítása. Ez persze korántsem jelenti azt, mintha illúzióink lennének a szabadkai, zentai, topolyai stb. szerkesztők, újságírók hivatásbeli nekibátorodását illetően. A munkatársak ui. legalább olyan mértékben, mint korábban, többé-kevésbé a mi szerbiai és magyarországi politikusaink ellenőrzésének vannak kitéve. Így aztán azoknak, akik a rövid távú érdek által nem engedik bebetonozni a lelkiismeretüket, tovább kell vívniuk a harcukat egy igazibb, tartalmasabb élet reményében. Ha eredményesen küzdenek a pártcenzúra ellen, a lap gazdasági kérdését s ezzel együtt a saját anyagi helyzetüket is megoldhatják. A Magyar Szó keresett újsággá válhatna, ha mindazt nyíltan megírná, amit eddig alkalmanként, többnyire érintőlegesen méltatott, mivel az emberek hallgatnak. A formai-szerkezeti változások ígéretesek. A teljes tartalmi átváltás azonban még várat magára.

Ehhez egy újabb újságíró-nemzedékre is szükség lenne. Azokra, akik a bőrükön, a gyomrukban és a tudatukban egyaránt tapasztalják: akaratlanul is önmaguk ellen dolgoznak, ha liberális szellemben csak azt írják meg az emberekről, amit azok elmondani mernek.

* A húszéves Aracs Vajda Gábor hátrahagyott írásainak ezzel a médiáról szóló részletével emlékezik meg az első felelős szerkesztőnkől.

Fotógépek